

161 - 140

04.2
8 Dar
SABARH-sred

**DARUVARSKI NOP ODRED
EHOSLOVA KA BRIGADA
NOVJ »JAN ŽIŽKA Z TROCNOVA«**

DARUVAR, SLAVONSKI BROD, RUJAN 1983.

Daruvarski NOP odred 1943-1944. godine

Nakon kapitulacije Kraljevine Jugoslavije 17. IV 1941. godine i uspostavljanjem Nezavisne Države Hrvatske, vlast u novostvorenoj kvislinškoj državi preuzimaju ustaše. U daruvarskom kotaru, kao i u drugim krajevima Hrvatske, ustaše poduzimaju mjere da za svoj pokret pridobiju što veći broj Hrvata, a Srbe, Židove, komuniste i osobe antifašistički raspoložene, prikažu kao najveće neprijatelje hrvatskog naroda. U takvoj situaciji srpsko i židovsko stanovništvo daruvarskog područja bilo je izloženo psihičkom i fizičkom ustaškom teroru, ali i od strane Njemačke narodne skupine koja je svoje ustanove osnivala uporedo s organizacijom ustaške vlasti. U nešto povoljnijem položaju našli su se Česi od kojih su mnogi pokušavali izbjeći teror u Njemačku narodnu skupinu. Obzirom na status Mađarske i Slovačke unutar sila Osovine, Mađari i Slovaci ustaše su tretirali kao pripadnike prijateljskih naroda.

U prvim mjesecima okupacije u posebno teškom položaju su bili komunisti daruvarskog područja koji su svoju aktivnost morali skoro u potpunosti obustaviti. Međutim, dolaskom dr. Pavla Gregorića u Slavoniju u svibnju 1941. stanje u partijskoj organizaciji se postupno sreguje, a prvi značajniji korak u tom pravcu u njen je održavanje Okružne konferencije KPH Nova Gradiška u kojoj je sudjelovao Alojz Pintar-Zlatni, predstavnik daruvarskog kotara. Na konferenciji, koja je održana u Banovoj Jarugi 18. VI 1941. godine, dr. Gregorić je komunistima, predstavnicima kotareva novogradiškog okruga, objasnio vojno-političku situaciju u svijetu i u zemlji i dao upute za rad u pripremanju oružanih ustanaka.

Nakon poziva CK KPJ narodima Jugoslavije na ustanak protiv okupatora i kvislinga, na daruvarskom području tokom ljeta i jeseni, Partija formira grupe suradnika, a u isto ime dijelu kotara operira partizanska grupa Paje Orozovića i Brke koju su formirali pakreni komunisti. Na zapadnom dijelu kotara u šumi zvanoj »Jama« u mlinu Bohumila Vojačka formiran je 4. X 1941. godine Partizanski odred »Matija Gubec«. Odred je formirao dr. Pavle Gregorić-Brzi. Na teritoriju Daruvara djeluje tada i partizanska grupa Nikole Miljanovića i Karaula. Uz grupe suradnika osnivaju se u selima i inicijativni odbori iz kojih će se kasnije, kao organa nove narodne vlasti razviti narodnooslobodilački odbori. Tako je NOP u daruvarskom kotaru do kraja 1941. postupno izgradio svoje političke i organizacijske oblike.

Tokom 1942. NOP na daruvarskom kotaru je u daljnjem usponu: NOO-i su formirani skoro u svim selima kotara, u proljeće iste godine nastaju prvi antifašistički odbori žena, a pred kraj 1942. osnovan je i Kotarski komitet SKOJ-a s oko 20 skojevskih grupa. Koncem 1942. godine bilo je u svakom selu kotara suradnika NOP-a, a formiraju se i organizacije Saveza mlade generacije. Tokom godine u partizane je s daruvarskog kotara otišlo nekoliko stotina boraca koji su raspoređivani u slavonske operativne jedinice.

Stalnom oružanom aktivnošću u daruvarskih partizanskih grupa (tzv. Ružičina, Jove Kuzmanovića i Hodže, B. Bosanca i drugih) i ostalih slavonskih jedinica stvorena je na području kotara velika slobodna i poluslobodna teritorija.

Prilivom novih boraca početkom 1943. i razvojem NOP-a na daruvarskom području, stvoreni su, prema ocjeni Štaba III operativne zone uvjeti za formiranje većih vojnih jedinica, koja bi se stalno nalazila u daruvarskom rajonu i izvršavala važne vojne i političke zadatke: napadala neprijateljska uporišta, onesposobljavala komunikacije, vršila mobilizaciju, organizirala prikupljanje hrane, štitala i jačala ustanove NOP-a. Iz tih razloga rukovodstvo III operativne zone odlučilo je formirati daruvarski bataljon (III bataljon prvog slavonskog

partizanskog odreda) do čega je i došlo polovicom travnja 1943. godine. Za komandanta bataljona, koji je prilikom osnivanja imao oko 90 boraca, postavljen je Pajo Orozovi -Brko, a za političkog komesara Branko Došen.

Novoformirani bataljon svojom vojnom i političkom aktivnošću u obuhvatio je sva sela daruvarskog kotara šire i dublje u vršuju i NOP me u stanovništvom ovoga kraja.

Da bi se zaštitili oni dijelovi slobodne teritorije koji su bili izloženi napadu neprijateljskih jedinica, Stab II (kasnije VI) korpusa NOV i PO Hrvatske odlučio je formirati partizanske odrede — vojsne jedinice koje će moći braniti slobodna područja, napadati neprijateljska uporišta i stalno politički djelovati u narodu na sektoru koji mu je određen. Već 29. VI, Stab korpusa izdao je naredbu kojom su u Slavoniji formirani ovi NO partizanski odredi: Diljski, Požeški, Bilogorski i Daruvarski partizanski odred. Za komandanta Štaba Daruvarskog NOP odreda imenovan je Jovan Milaković, a za političkog komesara Marko Nikolić.

Nekoliko dana nakon formiranja, Daruvarski odred je izveo i svoju prvu borbenu akciju, a tokom srpnja 1943. još nekoliko manjih koje su prvenstveno imale ekonomski i politički značaj. Prvu veću akciju jedinice Odreda izvršile su 19. VII iste godine, kod sela Podborski Vrbovac, štiteći položaje XII divizije u napadu na neprijateljsko uporište Mali Bastaji.

Daruvarski odred sudjelovao je i u borbi za uporište ulovac koji je 19. IX napala XII brigada s ciljem da se ovo uporište likvidira i omogući povezivanje slobodne teritorije u Slavoniji i Bilogori. Doprinos Daruvarskog odreda u ovoj vrlo značajnoj akciji je u tome što su njegovi borci uporno i hrabro odbijali neprijateljske jedinice koje su se napadale XII brigadu.

Jednu od svojih najtežih borbi Odred je vodio protiv ustaša u Kukunjevcu 7. X 1943. godine. U toj borbi, u kojoj su borci Odreda iskazali primjernu hrabrost i vojničku spremnost, ubijeno je 57 ustaša, ali je i Odred pretrpio velike gubitke jer je imao 5 mrtvih i 10 ranjenih. Tada je poginuo i Pajo Orozović, zamjenik komandanta Odreda.

Koncem 1943. godine Daruvarski NOP odred brojano je ojačao i u svojoj vojnoj i političkoj aktivnosti postiže sve bolje rezultate. To je vrijeme kada za komandanta Odreda dolazi Gojković Bogdan »Obilić« i političkog komesara — Prodanović Stevo.

Do kraja 1943. godine, jedinice Daruvarskog odreda izvršile su još niz borbениh akcija, a jedna od najvećih bila je rušenje pruge Daruvar—Korenićani (24. XI) u dužini od 5 kilometara.

Prilikom formiranja Daruvarski odred je imao oko 180 boraca, a pred kraj 1943. godine 490 boraca raspoređenih u dva bataljona: prvi sa 166 i drugi sa 175, bolničku četu sa 36, omladinsku četu sa 28 i radni bataljon sa 66 partizana. U njemu je bilo 197 članova KPJ i skojevaca koji su prednjačili u borbenim akcijama, a u svim ostalim aktivnostima svojim primjerom pridonosili širenju bratstva i jedinstva i ugledu NOP-a u cjelini.

U periodima između borbi, u Odredu se radilo na vojnoj i političkoj obuci, organizirali analfabetske tečajeve, usmene novine i priredili kulturno-umjetnički i zabavni programi. Po selima su jedinice Odreda održavale mitinge objavljujući i narodu najvažnije vojne i političke događaje i ciljeve NOP-a uspostavljajući i vezu s NO-ima i drugim antifašističkim organizacijama. Na taj način je Odred u potpunosti ostvario ciljeve zbog kojih je i osnovan: štititi i vršiti ovu NOB i osobito bratstvo i jedinstvo na području daruvarskog kotara.

Po etkom 1944. Daruvarski odred se našao u teškoj situaciji: broj boraca se smanjio (dio boraca se uslijed ranjavanja ili iscrpljenosti nalazio u bolnici ili na oporavku), a protiv sebe je imao oko 3 000—3 500 dobro naoružanih ne-

prijateljskih vojnika stacioniranih u uporištima daruvarskog i pakra kog područja. U takvoj situaciji bilo je vrlo teško izvoditi borbene akcije ali one ipak nisu izostale.

U siječnju 1944. Odred vodi bitke kod Subocke, u Dežanovcu i na području Bijele, a kasnije u ožujku, kod Doljana i izmeću Ivanovog Polja i Gornjeg Daruvara, a krajem mjeseca kod sela Vukovije. U ovim borbama Odred je pretrpio i osjetne gubitke; tokom siječnja 1944. imao je 14 mrtvih i 22 ranjenika, skoro isključivo u borbi u Dežanovcu. Iako znatno oslabljen, Odred je pokazao da može voditi ravnopravnu borbu protiv mnogostruko jačeg protivnika. Naime, osim stalno prisutnih brojnih neprijateljskih jedinica, kroz daruvarsko područje prolazile su i veće njemačke snage teroriziraju i narod kojem je Odred pružao zaštitu u granicama svojih mogućnosti. Povoljnija situacija za Odred nastala je dolaskom čehoslovačke brigade na daruvarsko područje (po etkom ožujka 1944), koja sudjeluje u akcijama sa Odredom i rasterećuje ga napora kojima je bio u to vrijeme izložen.

Realno procjenjuju i situaciju, da obzirom na snagu neprijatelja, odred nije mogao stalno poduzimati veće akcije, njegovo rukovodstvo je tokom prvih mjeseci 1944. već u pažnju posvetilo vojnoj obuci boraca i političkim aktivnostima, kako među borcima tako i u narodu. O političkoj djelatnosti brinuo se Agitprop Odreda koji je nabavljao odgovarajuću literaturu, a također je pripremao kulturno-prosvjetno-zabavne programe za borce i narod onih sela u kojima se Odred nalazio, koje su izvodili bataljonski pjevački zborovi, diletantske grupe i tamburaški sastavi.

U proljeće 1944. (od 26. IV), Nijemci su u Slavoniji protiv VI korpusa poduzeli ofanzivu poznatu pod imenom »Oluja« (»Ungewitter«) u prostoru Nova Gradiška — Slavonska Požega — Pleternica — Slavonski Brod — Našice — Podravska Slatina — Virovitica — Daruvar. Cilj ove velike neprijateljske operacije, u kojoj je sudjelovalo oko 35 000 vojnika sa 100 tenkova, artiljerijom i avijacijom, bio je da se na spomenutom području osigura puna kontrola, osobito nad glavnom komunikacijom, prugom Beograd — Zagreb, zbog čija anja fronta prema snagama Crvene armije što se moglo postići i uništenjem jedinica VI korpusa.

Ofanziva »Oluja« trajala je od 26. IV do 10. V 1944. ali glavni cilj nije ostvaren: jedinice VI korpusa su uspjele izbjeći i zaokruženje i neprijatelju nanijeti čak znatne gubitke.

U borbama za vrijeme ofanzive sudjelovao je i Daruvarski odred: 3. IV 1944. vodio je u selu Kip tešku bitku protiv I bojne IV gorskog zdruga, a 3. i 4. V je u Omanovu postavio zasjedu neprijateljskoj motoriziranoj koloni nanijevši joj teže gubitke. Tada je zarobljen potpukovnik Ivan Krištofi, vršilac dužnosti zapovjednika IV gorskog zdruga i satnik Silvije Vlaji. U ruke boraca Odreda tom prilikom pao je i plan operacije »Oluja«.

Nakon ofanzive »Oluja« na daruvarskom kotaru je ostao Daruvarski odred protiv snažnog neprijatelja smještenog u gradu. Njegove jedinice su i dalje upadale na oslobođenu teritoriju da narod zastraši i ekonomski iscrpi. U tome je imao uspjeha, ali je i Odred uspijevao suzbijati njegove akcije. Svakako je potrebno ista i da je Odred tada bio slabiji nego po etkom 1944. godine.

U razdoblju od završetka ofanzive »Oluja« 10. V do konca kolovoza 1944. borbena aktivnost Odreda svodila se na postavljanje zasjeda na cestama Daruvar — Pakrac, Daruvar — Veliki Zdenci i Daruvar — Banova Jaruga i rušenje pruge Daruvar — Pakrac. Bilo je, međutim, i teških borbi za neprijateljska uporišta: 12. VII 1944. jedinice Odreda vrše napad na Badljevina, a 2. VIII zajedno s jedinicama XII i XL divizije, te Posavskim i Bilogorskim odredom sudjeluje u likvidiranju uporišta Badljevina i Doljani. Kako je nekoliko dana

kasnije pala i Konanica, na daruvarskom kotaru jedino neprijateljsko uporište je ostalo samo u Daruvaru.

Obzirom na vojnu situaciju bilo je samo pitanje dana kada će pasti i ovo snažno uporište. To se i desilo 16. IX 1944, kada su i posljednje ustaške jedinice bježe i napustile grad, a jedinice NOV i POJ oslobodile grad Daruvar.

Prije nego što je Daruvar oslobođen, Štab VI korpusa je ocijenio da više nema potrebe za postojanjem Daruvarskog odreda pa ga je naredbom od 28. VIII 1944. rasformirao (U Ivanovom selu), a njegove borce rasporedio u jedinice KNOJ-a, XVII, IV brodske i osječke brigade.

Daruvarski odred je djelovao od 29. VI 1943. do 28. VIII 1944. godine izvršivši zadatke zbog kojih je osnovan i koje je pred njega postavljalo više rukovodstvo NOP-a. Vojnom i političkom aktivnošću, hrabrim i discipliniranim držanjem svojih boraca, Daruvarski odred je širio NOP i u vršivao bratstvo i jedinstvo u daruvarskom kotaru u kojem su se tokom cijelog rata nalazile brojne dobro naoružane neprijateljske formacije. Svojim stalnim angažiranjem borci Daruvarskog NOP odreda dali su veliki doprinos konačnoj pobjedi NOP-a u daruvarskom kotaru.

Za izvanredan uspjeh u borbi kod Duhova, Odred je pohvaljen i nagrađen sa teškim mitraljezom i 5 000 komada metaka.

Daruvarski NOP odred dao je narodnog heroja Paju Orozovića-Brku.

Cehoslovačka brigada NOVJ »Jan Žižka z Trocnova« 1943-1945. godine

Nakon sloma Kraljevine Jugoslavije u travanjskom ratu 1941. godine, najveći dio češke i dio slovačke narodnosti našao se unutar granica ustaške Nezavisne Države Hrvatske. Uspostavljanjem NDH položaj čeha se znatno pogoršao obzirom da su ih ustaše smatrale pripadnicima neprijateljskog naroda. Sva prava koja je česima priznavala Kraljevina Jugoslavija bila su ukinuta. Ustaše i Nijemci raznim metodama su prisiljavali čeha da se izjasne kao Hrvati ili Nijemci, a najmanji otpor denacionalizaciji oštro je kažnjavan.

Izloženi teroru i asimilaciji, čehi su na različite načine nastojali sačuvati svoj nacionalni individualitet, ali u prvom redu opredjeljivanjem za narodno-oslobodilački pokret uvidjeli su da KPJ kao rukovodna snaga NOB-a vodi pravilnu klasnu i nacionalnu politiku.

Za razliku od čeha, položaj Slovaka bio je nešto bolji jer su ih ustaše i Nijemci tretirali kao pripadnike savezničkog naroda. Takav tretman, međutim, nije spriječio Slovake da se opredjeljuju za NOB.

Narodnooslobodilački pokret čehi i Slovaci pojedinačno pristupaju, uglavnom su to bili članovi KPJ, već 1941. godine, neposredno nakon poziva Partije na ustanak. U partizanskom odredu koji je 4. X 1941. godine formirao dr. Pavle Gregorić, osim Hrvata i Srba, nalazili su se i čehi i Slovaci. Masovniji odlazak čeha i Slovaka u NOB uslijedio je 1942. što ustaše i Nijemci nisu mogli spriječiti unatoč prijetnjama i obećanjima.

Na partijskom savjetovanju koje je održano na Zvečevu od 25. do 27. XII 1942. godine zaključeno je da treba »uiniti sve da čehi, Slovaci, Mađari i Nijemci, aktivno učestvuju u današnjoj borbi koja im donosi oslobođenje.« U skladu s ovim zaključkom i pristupanjem sve većeg broja boraca češke i slovačke narodnosti NOP-u početkom 1943. godine, rukovodstvo III operativne zone NOV i POH Hrvatske je ocijenilo da je moguće formirati čehoslovačku jedi-

nicu. O tome u odluci od 16. III 1943. godine, motiviranoj prvenstveno političkim razlozima, između ostalog stoji: »Na teritoriju III Operativne zone ima priličan broj Srba i Slovaka kako po srpskim, tako i po hrvatskim selima. Neprijatelj se prema njima odnosio isto tako kao i Hrvatima. Tjerao ih u vojsku, na rad, itd . . . Mislimo da ćemo u prvo vrijeme moći i formirati jednu četinu od 70—80 boraca koju ćemo posle uputiti u krajeve nastanjene Srbima i Slovacima, da mobiliziraju sve sposobne za borbu . . . Formiranje jedne takve jedinice bit će od velikog političkog značaja po nas«.

Mjesec i pol dana kasnije, 3. V 1943, Štab III operativne zone izdao je naredbu o formiranju četih slovačke operativne jedinice — četih slovačkog bataljona.

Prilikom osnivanja, u selu Cikotača, bataljon je brojao 146 boraca kojima je glavni zadatak bio da politički djeluje među Srbima i Slovacima. Do 17. VI 1943. bataljon se nalazio pod rukovodstvom Štaba III operativne zone, a od tada, kao 4. bataljon, u sastavu XVII NO brigade.

Osim političkog djelovanja, četih slovački bataljon je u razdoblju od osnivanja do pred kraj listopada 1943. kao jedinica XVII brigade sudjelovao i u brojnim borbenim akcijama. Među njima posebno mjesto zauzima marš na Baniju koji je poduzela XVII brigada u vremenu 15—18. VII 1943. godine. Na dugom i opasnom putu na oslobođenu teritoriju Banije i u povratku Brigada je vodila više teških borbi protiv ustaško-njemačkih snaga. U jednoj od njih posebno se istakao četih slovački bataljon kada su 17. VII u šumi Ilijina Greda njegovi borci u probuju obranu natjerali neprijatelja u bijeg.

Za postignute uspjehe u borbama u maršu za Baniju Glavni štab NOV i PO- Hrvatske je u svojoj pohvali istakao: »Pohvaljujemo borce, komandire, komandante i političke komesare XVII Narodnooslobodilačke Udarne brigade, a naročito njenog četih slovačkog Bataljona, za junačko držanje u borbama u Slavoniji od 9. do 17. VII 1943., za vrijeme njemačko-legionarske ofanzive, kao i za borbe prilikom prelaza rijeke Save i probijanja obranu u šumi Ilijina Greda.«

Nakon povratka iz Banije tokom kolovoza i rujna 1943, Bataljon je zajedno s ostalim slavonskim jedinicama izvršio još nekoliko borbenih zadataka i istovremeno obavljao pripreme za formiranje brigade. Iz sela Grahovljani, koje se nalazilo na slobodnoj teritoriji, jedinice Bataljona su odlazile u četih slovačku i slovačku sela, kojih je najviše bilo u daruvarskom kotaru, vrše i mobilizaciju četih slovačku i slovačku stanovništva.

Uzimajući u obzir političko raspoloženje Srba i Slovaka i svakodnevno povećanje broja boraca, Štab VI korpusa NOV i POJ, ocijenio je da se može pristupiti formiranju četih slovačke brigade. U naredbi o formiranju ove brigade stoji:

»1. Formira se četih slovačka brigada Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije »Jan Žižka«.

2. U sastav Brigade ulazi I četih slovački udarni bataljon, Posavski Udarni bataljon i delovi XII Udarne brigade, te Zapadne grupe Odreda i Istočne Grupe Odreda.

3. Postavlja se Štab četih slovačke Brigade »Jan Žižka iz Trocnova«.

Komandant: Milan Joka, dosadašnji komandant I Posavskog udarnog bataljona.

Zamjenik komandanta: Arnošt Jasmin, dosadašnji zamjenik komandanta

1. četih slovačkog udarnog bataljona.

Politički komesar: Josip Voja ek.

Zam. politički komesara: Aleksandar Jovanović, dosadašnji zam. politički komesar XVIII Brigade.

Na elnik Štaba: Antun Doležal, dosadašnji zam. polit, komesara I ehoslova kog udarnog bataljona.

Informativni oficir Jozef Hanzl, dosadašnji polit, komesar I ehoslova kog Udarnog bataljona.

4. Cehoslova ka Brigada »Jan Žižka« ulazi u sastav XII divizije VI Korpusa.»

Formiranje Brigade izvršeno je 26. X 1943. u selu Buje u prisustvu članova Štaba VI korpusa i Štaba XII divizije. Brigada je bila trojna formacija u čijem sastavu su se nalazila tri bataljona (svaki sa po tri čete), pratila je bolnička i četa za veze, a također i pionirski vod.

Osim vojnog, formiranje ehoslovačke brigade imalo je i veliki politički značaj, posebno na daruvarskom području gdje je živio najveći broj češkog i slovačkog stanovništva. Ono se, doduše, i ranije opredjeljivalo za NOP materijalno ga pomažući, ali od tada česi i Slovaci masovnije odlaze u partizane, a cjelokupan NOP u njihovim selima se još brže razvija.

Neposredno nakon formiranja, Brigada je krenula na izvršenje borbenih zadataka: od 7. do 25. XI 1943. vrši diverzije na području Virovitica — Podravska Slatina — akovo. Na sektoru Podravska Slatina — Mikleuš za duže vrijeme onesposobila prugu u dužini od 4 500 m. Na komunikaciji Feričanci — Orahovica III bataljon Brigade je 28. XI uspješno prvi puta vodio borbe protiv njemačkih tenkova. U razdoblju 3—13. XII 1943. jedinice Brigade sudjeluju u borbama u akovštini i za uporište akovo, a 23/24. XII prvi i drugi bataljon su napali uporište Sibinj, zapalivši 98 kamiona, 20 motorkota i zarobivši veu količinu oružja i municije.

Po etkom 1944. ehoslovačka brigada poduzima marš na Baniju (»Banijski put«) koji je trajao od 8. I do 8. II. Glavni zadatak je bio sprovesti 40 kola natovarenih novinskim papirom za GŠ NOV i PO Hrvatske, a u povratku dopremiti u Slavoniju 60 kola ratne opreme. I ovaj odgovoran i težak zadatak Brigada je uspješno obavila.

Tokom 1944. godine Brigada je u stalnom pokretu vode i borbe po Slavoniji samostalno ili s drugim slavonskim jedinicama. Ovdje ćemo spomenuti samo neke: 9. VIII po naredjenju Štaba XII divizije 1. i 2. bataljon Brigade su likvidirali njemačku domobransku uporišnu Končanicu. Desetak dana kasnije (18. VIII) jedinice Brigade sudjeluju u oslobađanju Grubišnoga Polja i Velikih Zdenaca čime je stvorena veća slobodna teritorija na lijevoj i desnoj obali Ilave. 3—5. X ehoslovačka brigada zajedno s brodomskom brigadom i XL divizijom vrši osiguranje prilikom oslobađanja Virovitice. U studenom 1944. Brigada se nalazi u okolini akova i s jedinicama XII divizije sudjeluje u likvidaciji uporišta Piškorevci (14. XI), a od 21. XI u tzv. »Naša koja operaciji« — jednoj od najtežih koju su slavonske jedinice vodile tokom NOB-a.

Pred kraj 1944. ehoslovačka brigada je brojala oko 1000 boraca raspoređenih u tri bataljona i pratila je jedinice. Tada je Brigada postigla i svoje najveće borbene uspjehe.

Kako smo vidjeli, borci ehoslovačke brigade bili su u stalnom pokretu, ali to nije bila prepreka za idejno-politički i kulturno-prosvjetni rad koji se u jedinicama provodio takoreku i svakodnevno, u prekidima dugih i napornih marševa. Ovom radu se posvećivala velika pažnja jer je borci trebalo osposobiti za djelovanje među češkim i slovačkim stanovništvom. Brigadni agitprop i kulturno-prosvjetni odbori koji su bili organizirani u svim jedinicama Brigade, brinuli su se za praktično provođenje idejno-političke i kulturno-prosvjetne djelatnosti.

Me u razli itim formama politi kog djelovanja najvažniji su bili brojni mitinzi na kojima su narodu objašnjavani aktualni vojno-politi ki doga aji. Mitinzi su bili popra eni kulturno-umjetni kim programom u izvedbi boraca Brigade. Naime, Brigada je imala limenu glazbu, a svaki bataljon pjeva ki kor i diletantsku sekciju. Ako se uzme u obzir i injenica da su jedinice Brigade izdale i tridesetak novina u razli itom obliku, naj eš e džepnog formata, slobodno se može ustvrditi da je ehoslova ka brigada »Jan Zička z Trocnova« tokom NOB-e bila skoro jedini nosilac idejno-politi kog i kulturno-prosvjetnog života eškog i slova kog stanovništva na podru ju Slavonije.

Zadnju ratnu, 1945. godinu Brigada je do ekala u sastavu u kojem je i formirana jer je pred kraj studenog 1944. u selu Vukojevcima ponovno osnovan 3. bataljon (ovaj bataljon je, naime, po etkom 1944. izdvojen iz sastava Brigade i inio je jezgru za formiranje Osje ke brigade). Tako oja ana brigada je ušla u posljednju fazu NOB-e, spremna za teške borbe koje su je još ekale do oslobo enja zemlje.

U periodu od po etka do 15. IV 1945. borci Brigade vode vrlo teške bitke (možda i najteže koje su vodili tokom NOR-a), osobito 6. i 7. velja e u borbi za viroviti ki mostobran. Tada je (7. II) poginuo i komandant Brigade Josip R - ži ka, samo nekoliko dana nakon pogibije komandanta Doležala.

Poslije borbi za viroviti ki mostobran, Brigada desetak dana djeluje na Papuku, a potom, od 3. III do 5. IV 1945. godine na osiguranju slobodne teritorije u podru ju Daruvar — Garešnica. Po nare enju Štaba XII divizije Brigada 5. IV napušta ovaj sektor da bi u slijede ih 10 dana u maršu od preko 200 km stigla do Dilja. 15. IV 1945. godine Brigada je kod Drenjskog Slatnika stupila u vezu s jedinicama I proleterske i XXXVI vojvo anske divizije (kao jedinicama Srijemskog fronta) što je istodobno za borce zna ilo da e uskoro završiti borba protiv okupatora i kvislinga.

Desetak dana kasnije, nakon što se vratila u daruvarski kotar i smjestila u selo Dežanovac, ehoslova ka brigada je, 24. IV 1945. godine rasformirana, a njeni borci i starješinski kadar s naoružanjem i drugom opremom ulaze u jedinice KNOJ-a i u sastav IV brigade XII divizije vode i zadnje bitke za oslobo enje domovine.

ehoslova ka brigada NOVJ, koja je nosila ime eške nacionalne veli ine iz 15. stolje a, Jana Zičke, od osnutka 26. X 1943. do rasformiranja 24. IV 1945. godine, a bila je u stalnom pokretu po Slavoniji, i šire, vode i bitke protiv njema kog okupatora i njegovih doma ih pomaga a. Kroz njene redove prošlo je više od 3 000 boraca od kojih je oko 700 poginulo i oko 800 ranjeno. Sastav Brigade se, uglavnom, popunjavao borcima iz krajeva gdje živi najve i broj eha i Slovaka iz bivših kotareva Daruvar, Grubišno Polje, Pakrac, Slavonska Požega, Našice i Garešnica.

Borbeni put ehoslova ke brigade je bio težak i dug, ali zajedni ki na putu ostalih naroda i narodnosti Jugoslavije koji su u razdoblju 1941—1945. godine pod vodstvom Komunisti ke partije Jugoslavije i Josipa Broza Tita vlastitim snagama izborili klasnu i nacionalnu slobodu.

ehoslova ka brigada »Jan Zička z Trocnova« imala je za komandante dva narodna heroja i to Milana Joku —• prvog komandanta brigade (kasnije komandant Osje ke brigade) i Josipa Ruži ku, koji je 7. februara 1945. godine poginuo u selu Krajna, kao komandant brigade.

Za ratne zasluge Brigada je odlikovana Ordenom zasluge za narod sa zlatnom zvijezdom i Ordenom bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem.

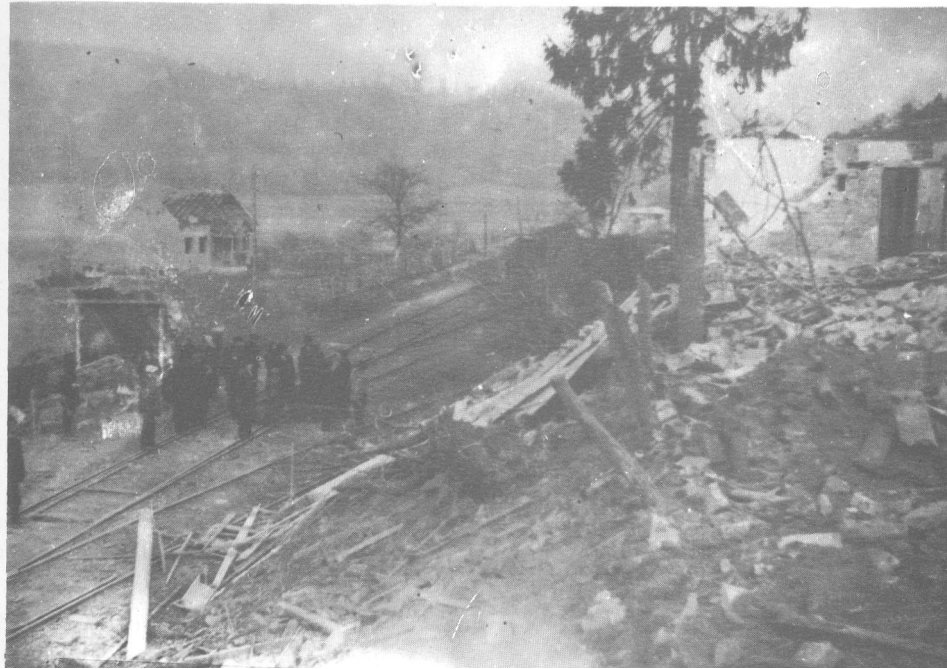
Ku a obitelji Lon ar u Gornjem Daruvaru u kojoj je radila partijska organizacija 1941. godine.

Stavení rodiny Lon arovy v Horním Daruvaru, v n mž pracovala stranická organizace v roce 1941

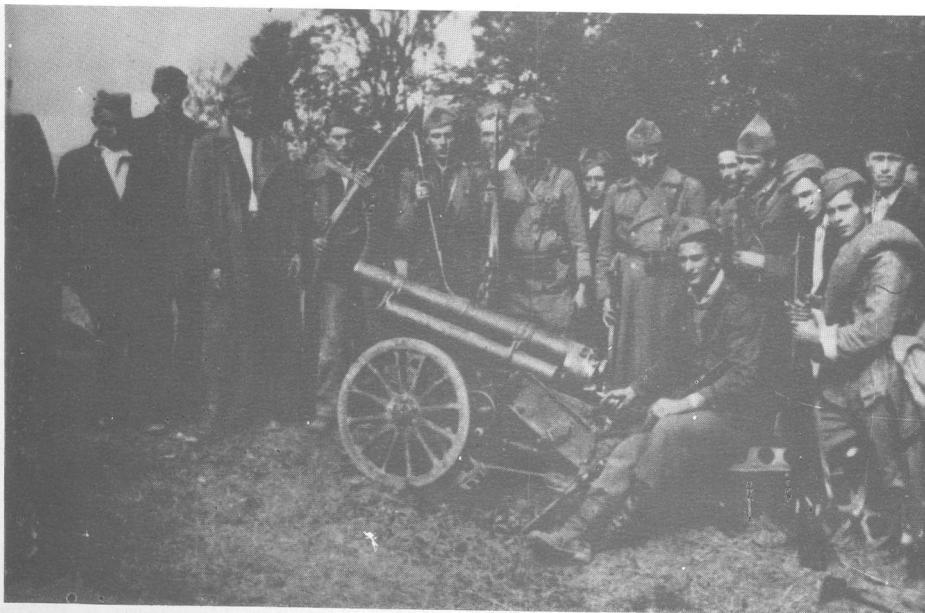

Ku a Bohumila Voja eka na trome i kotareva Daruvar, Garešnica i Pakrac poznat pod imenom »Jama«, u kojoj je Pavle Gregori formirao prvi partizanski odred »Matija Gubec« 4. 10. 1941.

Stavení Bohumila Voja ka na trojmezí okres Daruvar, Garešnica a Pakrac, známé pod jménem »Jama«, kde Pavle Gregori formoval první partyzánský oddíl »Matija Gubec« 4. 10. 1941

*Akcija odreda -Matija Gubec- u kamenolomu Sira 29. 11. 1941.
Akce oddílu -Matija Gubec- v kamenolomu Sira 29. 11. 1941*

*Prvi zarobljen top u Slavoniji na Vranom. Kamenu 1942.,
První uko ist né d lo ve Slavonii na Vraném kamenu, 1942*

Š T A B

I. BATALJ. I. ODREDA III. O. Z.
 NAROD. OSLOB. PARTIZ. ODREDA
 H R V A T S K E

Broj: 166/42.
 dne 14. Novembra 1942.

Predmet: vojni izvještaj.

ŠTABU I. ODREDA III. O. Z.

Dostavlja se naslovu redovni vojni izvještaj za posljednjih 8 dana.

I. ČETA. 8 i 9. e.m. vršila je zasjede prema Siraču, Badljevinu i izmaku Sirača i Badljevine. Neprijatelj nije naišao, obzirom da je bilo loše vreme. 10 i 11 e.m. nisu postavljane zasjede nego su vršena patroliranja, ali ni ovaj puta neprijatelj nije nailazio na nas. 12 e.m. krenula je četa u pravcu Staklane i Dežanevca, gdje smo trebali i akciju izvršiti, na demokrate koji podižu telefonsku mrežu. Akcija nije izvršena jer je kurir zakasnio, te su i podatci kasno stigli i nije bilo vremena za povlačenje, na koje smo trebali naredite računati, obzirom da se moramo povlačiti iz između neprijateljskih uporišta Sirača i Daruvara. Prema naknadnim dobivenim podatcima u Dežanevcu se nalzilo oko 80 demokrata, naručanih sa puškama i jednim puške mitraljezom. 13. e.m. četa se vratila u Rjelu. Istoga dana neprijatelj je krenuo prema Pakranima i drugovi su sa nekoliko pušaka odšli. 14. e.m. postavila je četa zasjedu prema Pakranima, jer se pretpostavljalo da će banda naići. Danas smo dobili izvještaj sa položaja da se neprijatelj kreće u pravcu Pakrana. Detaljnijih podataka nemamo.

II. ČETA. Jedan vod te čete nalazio se u D. Gruvljanima zajedno sa I. četom. Postavljali su zasjede zajedno sa I. četom. Ostatak te čete nalazio se u D. i S. Bercima, vršili su patroliranja prema Pakranima. 10 e.m. banda je krenula prema Pakranima, naši partizani su ih dočekali i odveli, banda se povukla. 12. e.m. krenula je i ova četa u sastav I. čete, te je ova batalja krenula u pravcu Staklane i Dežanevca. Akcija nije izvršena iz napred navedenih razloga. 13. vratila se četa nazad u G. Berke. Četa se odmorala. Grupa Partizana srušila je u toku prethodne nedelje most između Garešnice i Račeva, zatim, između Diheva i Uljanika, kod Kenčanice na Ilevi. Izvršena je akcija na želj. stanicu Kenčanica-Siget. Zapaljena su tri teretna vagona, srušene je oko 20 bandera, zaplenjene neke sanitetske materijale.

U sledećem vremenu, kada čete nisu išle u zasjede vršen je peš. egzercir, berberska obuka, nastava sadjanja. Održane je nekoliko predavanja o patrolama, marševskoj disciplini, straži i dr.

12. e.m. kupili smo dva karabina od druga Primjera i sa njih dali 4000 kuma.

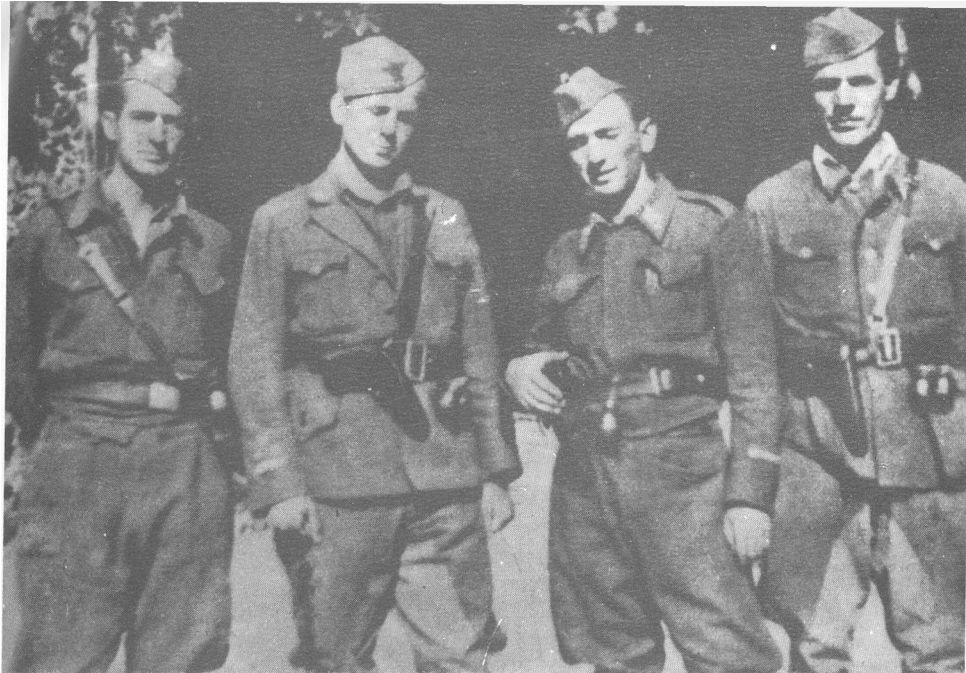
Št. Partizana - Slebeda Narodni

Polit. Komesari:

Ranko Peranović

Komandanti:

Mujinović

*Komanda Daruvarskog područja 1944.
Velitelství Daruvarske oblasti, 1944*

II klasa protuoklopnog odjeljenja pješadijskog kursa II oficirske škole NOV Hrvatske u Daruvaru 1944.

II. tída protipancé ového oddělení p chotního kursu II. d stojnické školy NOV Chorvatska v Daruvaru, 1944

Štab
III. Operativne zone
N.O.V. i P.O.
Hrvatske
3.V.1943.g.

22. 23

MHO 0111
K. 1424

Naredbe

Ovim se aktom formira I. čehoslovački bataljon III. Operativne zone.

Za komandanta pomenutog bataljona postavlja se drug Ružička sa njegovog zamjenika drug Jasmin Arnošt, zvani Maroko, a sa politkomesara bataljona drug Josip, sv. Ružička. Ostale članove Štabova neka gore navedeni drugovi pronadju u redovima naših boraca čehoslovačke narodnosti i neka jih predliže Štabu ove Zone sa naimenovanje.

I. čehoslovački bataljon vršice operacije na teritoriji III. Operativne zone pod dijom će kontrolom i upravom stajati direktno, a za prvo vrijeme će mu biti glavni zadatak politička djelatnost medju Česima i Slovaca kao i mibilizacija istih u svrhu proširenja svojih jedinica, u čehoslovačku brigadu.

Formiranje čehoslovačkog bataljona neka se pristupi odmah.

Svim našim jedinicama na teritoriji III. Operativne Zone biće javljeno, da sve borce čehoslovačke narodnosti pošalju u pomenuti bataljon. Također svi oni borci koji govore češki ili slovački, i voljni su da stupe u česko-slovački bataljon mogu da stupe u sastav istog. Za prvo vrijeme Štab bataljona će se nalaziti na teritoriji Psunjskog područja.

Borci čehoslovačkog bataljona nose istu iniformu kao i ostali borci N.O. Vojske Jugoslavije, samo što će ispod petokrake svijezde nositi čehoslovačku zastavu. Čehoslovački bataljon imaće svoju nacionalnu zastavu na kojoj će biti petokraka svijezda.

Komanda u čehoslovačkom bataljonu vršice se na njihovom narodnom jeziku t. j. ista onakva komanda kakva je bila u čehoslovačkoj Republici do 1938. g.

Svoje izvještaje III. Operativnoj Zoni Štab I. čehoslovačkog bataljona dostavljaće u dva primerka i to jedan primerak na čehoslovačkom, a drugi na srpsko-hrvatskom jeziku.

Čehoslovački bataljon svoje naoružanje će izvršiti od oružja I. i II. Odreda. Štabovi odreda dužni su jim dati puške Mauserke-Zbrojevke izradjene u Brnu, kao i odijela.

Drug Josip Vojtaček, zvani Marok, neka izvrši formiranje.

Smrt fašizmu-Sloboda narodu!

Politkomesari:

Komandant:

*Borci Daruvarskog odreda s narodom na zboru u Bijeľoj 1943.
Bojovníci Daruvarského oddílu na táboru lidu v Bijeľe, 1943*

*Borci ethos' : ' . ú> NOV.J u borbi oko Našica 1944.
Bojovníci esktr gády NOVJ v boji u Našic. 1944*

*Defile Cehoslova ke brigade NOVJ u Daruvaru 1944.
Pehlídka eskoslovenské brigády NOVJ v Daruvaru, 1944*

*Rukovodioci daruvarskog područja 1944. godine
Vedení daruvarske oblasti v roce 1944*

ehoslova ka brigada NOVJ »Jan Žižka z Trocnova < za vrijeme obilaska zamjenika komandanta VI korpusa Bogdana Crnobrnje, 1944.
eskoslovenská brigáda NOVJ »Jan Žižka z Trocnova« p ed zástupcem velitele VI. korpusu Bogdanem Crnobrnjou, 1944

Invalidski dom VI korpusa na Ljuto u 1944.
Invalidovna VI. korpusu na Ljuto i, 1944

*Borci Daruvarskog odreda u Uljaniku 1944.
Bojovnici Daruvarského oddílu v Uljaniku, 1944*

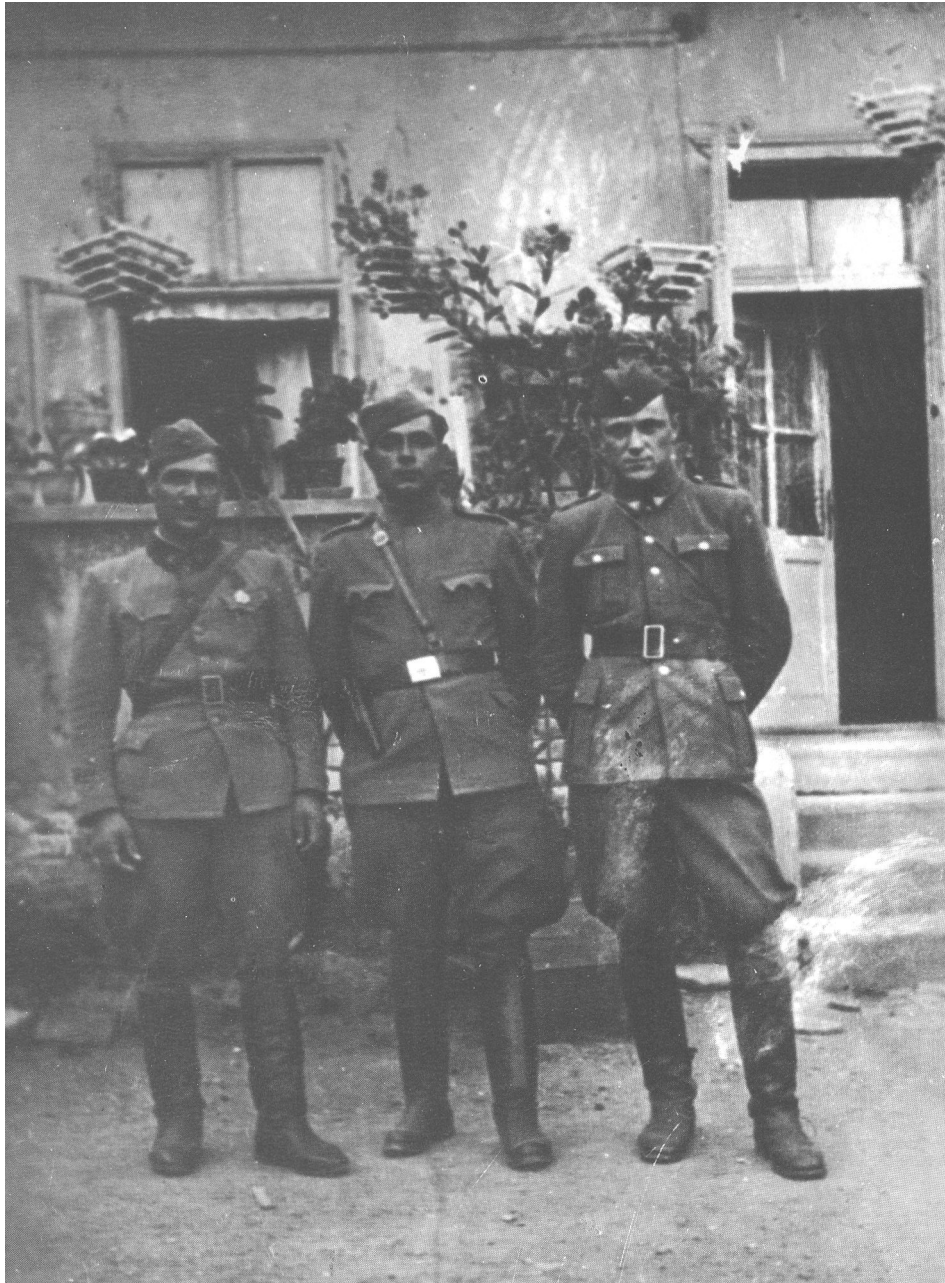
*Folklorna grupa ehošlova ke omladine iz kotara Daruvar s pripadnicima ehošlova ke brigade NOVJ izvodi plesove pred tribinom na zboru u Orahovici 1944.
Folklorní skupina eské a slovenské mládeže z okresu Daruvar s p íslušníky eskoslovenské brigády NOVJ tan í p ed tribunou na sboru v Orahovici, 1944*

*Defile jedinica 12. divizije u Daruvaru rujna 1944.
Pehlídka jednotek 12. divize v Daruvaru, září 1944*

*Okružní komitet SKOJ-a Daruvar, 1944.
Okružní komitét SKOJ Daruvar, 1944*

*Borci Daruvarskog odreda Mane Tatalovi , Stevo Maji i Mladen Gatalica, 1944.
Bojovníci Daruvarského oddílu Mane Tatalovi , Stevo Maji a Mladen Gatalica,
1944*

*Borci ehoslova ke brigade NOVJ u požeškoj kotlini srpnja 1944.
Bojovníci eskoslovenské brigády NOVJ v Požežské kotlin , srpen 1944*

*ehoslova ka brigada NOVJ »Jan Žižka z Trocnova« u posljednjoj ofanzivi ja-
nuara 1945.
eskoslovenská brigáda NOVJ »Jan Žižka z Trocnova« v poslední ofenzív v
lednu 1945*

**DARUVARSKY NOP ODDÍL
ESKOSLOVENSKÁ BRIGÁDA
NOVJ »JAN ŽIŽKA Z TROCNOVA**

DARUVAR, SLAVONSKI BROD, ZÁ Í 1983

Daruvarský NOP oddíl 1943-1944

Po kapitulaci Království Jugoslávie 17. IV. 1941 a po ustavení Nezávislého státu Chorvatska přejímají vládu v nově vzniklém quislingovském státě ustašovci. V daruvarském okrese a v dalších oblastech Chorvatska se ustašovci snaží zapojit do svého hnutí, což nejvážněji pošet Chorvat, a Srby, Židy, komunisty a ostatní antifašisticky naladěné obyvatelstvo označují jako nejvážněji nepřátele chorvatského národa. Srbské a židovské obyvatelstvo bylo podrobena psychickému a fyzickému teroru ustašovců a také Německé národní skupiny, která své organizace zakládala paralelně s organizováním ustašovské vlády. V o ní co lepší situaci byli Češi, z nichž někteří se snažili chránit se před pronásledováním vstupem do Německé národní skupiny. Vzhledem na pozici Maďarů a Slováků uvnitř Osy byli obyvatelé obou těchto národností považováni za nepřátele národních národů.

Mezi prvním a druhým okupací byli na Daruvarsku ve zvláště těžké situaci komunisté, kteří museli svou činnost tak či tak zastavit. Po odchodu dr. Pavla Gregorice do Slavonie v květnu 1941 se však situace ve stranické organizaci postupně normalizuje: první významnější krok v tomto směru byla krajanská konference KSCH Nová Hradiska, které se zúčastnil Alojz Pintar-Zlatni, představitel daruvarského okresu. Na konferenci v Banov Jaruze 18. VI. 1941 vystoupil dr. Gregorio komunist, představitel okresu spadajících pod Novou Hradisku, vojenskou a politickou situaci ve svém kraji a v zemi a přednesl návrhy na další přípravu k ozbrojenému povstání.

Po výzvě ÚV KSJ národům Jugoslávie k ozbrojenému povstání proti okupantům a quislingům formuje strana v létě a na podzim skupiny spolupracovníků. Ve východní části okresu působí partyzánská skupina Paji Orozovi e-Brky, kterou založili pakratelé komunisté. V západní části okresu byl v lese zvaném »Jáma« ve mlýně Bohumila Vojáka 4. X. 1941 založen partyzánský oddíl »Matija Gubec«. Oddíl formoval dr. Pavle Gregori-Brzi. Na Daruvarsku působila v tu dobu i partyzánská skupina Nikoly Miljanovi e-Karauly. Ze skupin spolupracovníků NOB se na vesnicích zakládají akční výbory, z kterých se později vyvinou národní osvobozené výbory jako orgány národní vlády. Tak NOP na Daruvarsku ustavoval postupně do konce roku 1941 své politické a organizační formy.

Mezi druhým a třetím okupací na Daruvarsku další rozvoj NOP: NOO jsou formovány tak či tak ve všech osadách okresu, na jaře vznikají první antifašistické výbory žen a koncem roku byl založen i okresní komitét SKOJ, v němž bylo asi 20 skupin. Koncem roku 1942 bylo v každé osadě okresu několik spolupracovníků NOP a zakládají se i organizace Svazu mladé generace. V průběhu roku odešlo do partyzánských oddílů z Daruvarska několik stovek bojovníků, kteří byli rozmístováni do slavonských operativních jednotek.

Výsledkem stálé ozbrojené činnosti daruvarských partyzánských skupin (tzv. Ržička, Jovy Kuzmanovi e-Hodži, B. Bosance a dalších) a jiných slavonských jednotek bylo rozsáhlé svobodné a poloosvobozené území v obci.

Neustálým přítelivem nových bojovníků a rozvojem NOP na Daruvarsku byly vytvořeny za útkem roku 1943, jak zhodnotil štáb III. operativního pásma, podmínky pro formování v těžké vojenské jednotky, která by působila v daruvarské oblasti a prováděla důležité vojenské a politické úkoly: působila nepřátelské základny, poškozovala komunikace, prováděla mobilizaci, organizovala sběr potravin, chránila a posilovala NOH. Vedení III. operativního pásma se proto rozhodlo pro formování daruvarského praporu (III. prapor 1. slavonského

oddílu), což se uskutečnilo v polovině dubna 1943. Velitelem praporu, který se skládal asi z 90 bojovníků, byl jmenován Pajo Orozovi -Brko a politickým komisařem se stal Branko Došen.

Nově založený prapor pokrýval svou vojenskou a politickou aktivitou všechny osady daruvarské obce; rozšiřoval a upevňoval NOP mezi obyvateli této oblasti.

Pro ochranu těchto částí svobodného teritoria, které byly vystaveny útokům nepřátelských jednotek, rozhodl štáb II. (později VI.) korpusu NOV a POCH o zakládání partyzánských oddílů — vojenských jednotek, které budou mít možnost bránit svobodné oblasti, nepadat nepřátelské základny a stále politicky působit mezi lidem. Už 29. VI. vydal štáb korpusu rozkaz, podle kterého byly ve Slavonii založeny tyto národní osvobozené partyzánské oddíly: Diljský, Požežský, Bilogorský a Daruvarský partyzánský oddíl. Velitelem štábu Daruvarského národní osvobozeného oddílu se stal Jovan Milakovi a politickým komisařem Marko Nikolić.

Několik dní po založení provedl Daruvarský oddíl i svou první bojovou akci, během které ještě několik menších, které měly především hospodářský a politický význam. První větší akci provedly jednotky oddílu 19. VII. 1943 u osady Podborski Vrbovac, kde chránily postavení XII. divize při útoku na nepřátelskou základnu v Malých Bastajích.

Daruvarský oddíl se zúčastnil i bojů o základnu v Djulovci, kterou 19. IX. nepropadla XII. brigáda s cílem likvidovat ji a umožnit sloučení svobodného území v Slavonii a Bělogoře. Význam Daruvarského oddílu v tomto velmi významném boji byl v tom, že jeho bojovníci hrdinně odrazili útoky nepřátelských jednotek, které na XII. brigádu útočily zezadu.

Jeden z nejtěžších bojů měl oddíl s ustašovci u Kukunjevce 7. X. 1943. Bojovníci tam projevili své hrdinství a vojenskou pohotovost: bylo zabito 57 ustašovců, ale i oddíl utrpěl velké ztráty. Zahynulo 5 a bylo zraněno 10 bojovníků. Padli Pajo Orozovi, zástupce velitele oddílu.

Koncem roku 1943 Daruvarský NOP oddíl zesílil a ve své vojenské a politické aktivitě zaznamenává stále lepší a lepší výsledky. Je to období, kdy se velitelem oddílu stal Bogdan Gojkovi -Obilić a politickým komisařem Stevo Prodanović.

Do konce roku 1943 vykonaly jednotky Daruvarského partyzánské oddílu ještě řadu bojových akcí. Jednou z nejtěžších bylo poškození tratí Daruvar — Korenjan (24. XI.) v délce pět kilometrů.

V době formování měl Daruvarský partyzánský oddíl asi 150 bojovníků a koncem roku 1943 už 490 bojovníků, zařazených do dvou praporů. V prvním bylo 166 bojovníků, v druhém 175, nemocniční rota měla 36, mládežnická rota 28 a pracovní prapor 66 partyzánů. V prvních řadách bylo 197 členů KSJ a 10 členů SKOJ, kteří svým vzorem šířili bratrství a jednotu a vážnost národní osvobozené hnutí v celku.

V přestávkách mezi boji probíhal v oddílech vojenský výcvik, organizovaly se kursy tenisu a psaní, »ústní« noviny a nácvik oválných kulturních a zábavních programů. Ve vesnicích se organizovaly mítinky, na kterých byly obyvatelstvu vysvětlovány nejdůležitější vojenské a politické události a cíle NOP, byly navazovány kontakty s NO a ostatními protifašistickými organizacemi. Tak oddíl dodávku plnil cíle, pro které byl založen, tj. rozšiřovat a upevňovat NOP a bratrství a jednotu na území daruvarského okresu.

Za útokem roku 1944 se Daruvarský oddíl ocitl v těžké situaci: počet bojovníků klesl (část bojovníků — zraněných nebo vyčerpaných — byla přestěhována do partyzánských nemocnic) a proti sobě měl 3 000—3 500 dobře ozbrojených nepátelských vojáků rozložených na území Daruvaru a Pakrace. V takovéto situaci bylo velice obtížné provádět akce, k nimž však docházelo.

V lednu roku 1944 vedl oddíl boje u Subocké, v Dežanovci a podle Bijelého, v bezruhu u Dolan a mezi Ivanovým Polem a Horním Daruwarem, koncem měsíce pak u osady Vukovije. V těchto bojích utrpěl i značné ztráty; v lednu bylo 14 mrtvých a 22 zraněných — převážně z boje v Dežanovci.

I když zesláblý, oddíl dokázal, že může vést rovnoprávný boj s mnohem silnějším nepřítelem. Kromě stálých nepátelských jednotek, které sídlily na Daruvarsku, procházely tímto územím i v tísni mecké jednotky, které terorizovaly obyvatelstvo; oddíl poskytoval v mnohých svých možnostech obyvatelstvu ochranu. Situace se zlepšila příchodem československé brigády na Daruvarsko (za útokem bezruhu 1944); brigáda pak působí společně s oddílem a pomáhá mu v úkolech, které před ním byly postaveny.

Po reálném odhadu situace a sil nepátelských jednotek nemohl oddíl provádět žádné v tísni akce, a proto byla v tísni pozornost věnována vojenskému uzpůsobování a politické aktivitě bojovníků a obyvatelstva. O politickou činnost se staral agitprop oddíl, který zajišťoval literaturu a připravoval kulturně-ovševé a zábavní programy pro bojovníky a obyvatelstvo těchto osad, v nichž oddíl právě sídlil. Programu se zúčastnily především skupiny, divadelní a hudební skupiny.

Na jaře 1944 (26. IV.) podnikli Němci proti VI. korpusu ve Slavonii ofenzívu pod názvem »Oluja« (Ungewitter), která probíhala na území Nová Hradiška — Slav. Požega — Pleternica — Slav. Brod — Našice — Podravská Slatina — Virovitica — Daruvar. Cílem této rozsáhlé nepátelské operace, které se zúčastnilo asi 35 000 vojáků, 100 tanků, dostalo se letectvo, bylo zajištění úplné kontroly na tomto území, obzvláště na hlavní komunikaci, železniční trati Bled — Záhořeb. Akce měla zesílit frontu proti silám Rudé armády, a to bylo možné jen snížením jednotek VI. korpusu.

Ofenzíva »Oluja« trvala od 26. IV. do 10. V. 1944, hlavní cíl však nesplnila. Jednotkám VI. korpusu se podařilo vymanit se z obklíčení a nepřítelem přitom byly velké ztráty.

během ofenzívy se boj zúčastnil i Daruvarský oddíl: 3. IV. 1944 měl ve vsi Kipu těžkou srážku s I. praporem IV. horského zdrugu, a 3. a 4. V. přepadl ze zálohy v Omanovci motorizovanou nepátelskou kolonu a způsobil jí velké ztráty. Tehdy byl zajat podplukovník Ivan Krištofič, vykonavatel funkce velitele IV. horského zdrugu a setník Silvijs Vlajič. Do rukou bojovníků oddílu padl i v této příležitosti také plán operace »Oluja«. Po ofenzívě »Oluja« zůstal proti Daruvarskému oddílu silný nepřítel sídlící v samotném městě. Jeho jednotky i nadále vpadaly na osvobozené území; jejich cílem bylo zadržet a ekonomicky ruinit tamní obyvatelstvo. Částečně se jim to podařilo, ale i Daruvarský oddíl byl úspěšný při jejich potírání. Je ovšem nutno zdůraznit, že v této době byl Daruvarský oddíl slabší než za útokem roku 1944.

V období ofenzívy »Oluja« (10. V.) do konce srpna 1944 se bojová aktivita oddílu zaměřila na přepadání na silnicích Daruvar — Pakrac, Daruvar — Velikí Zdenci a Daruvar — Banova Jaruga; další jeho významnou akcí bylo snížení trati Daruvar — Pakrac. Svedl však také těžké boje o nepátelské opevnění: 12. srpna 1944 útočily jednotky oddílu na Badljevinu, a 2. srpna společně

s jednotkami XII. a XL. divize a dále s Posavským a Bilogorským oddílem likvidují opevnění Badljevinu a Dolany. Protože o několik dní později padly i Končnice, jedině nepříatelské opevnění zůstalo už jen v Daruvaru.

Vzhledem na válečnou situaci bylo pouze otázkou času, kdy padne i toto silné opevnění. Došlo k tomu 16. IX. 1944, kdy i poslední ustašovské jednotky přehly z města a jednotky NOV a POJ Daruvar osvobodily.

Předtím, než byl Daruvar osvobozen, rozhodl štáb VI. korpusu, že již neexistuje potřeba Daruvarského oddílu jakožto samostatné jednotky, takže jeho rozkazem ze dne 28. srpna 1944 rozformoval (v Ivanovci) a jeho bojovníky rozmístil do jednotek KNOJ, XVII., IV. brodské a osjecké brigády.

Daruvarský oddíl tedy působil od 29. VI. 1943 do 28. VIII. 1944. Prováděl úkoly, pro něž byl založen a které před něj kladlo vyšší vedení NOP. Vzhledem k vojenské a politické aktivitě, statečnosti a disciplinovanému chování svých bojovníků šířil Daruvarský oddíl NOP a posiloval bratrství a jednotu na území Daruvarského okresu, kde se během války nacházely etnicky různě složené nepříatelské formace.

Svojí neustálou angažovaností přispěli bojovníci Daruvarského oddílu významně ke konečnému vítězství NOP v daruvarském okrese.

Za výjimečný úspěch v boji u Duhov byl oddíl pochválen a odměněn žlutým kulometem s 5000 náboji.

Daruvarský národně osvobozenec partyzánský oddíl dal národního hrdinu Paju Orozovi z Brku.

eskoslovenská brigáda NOVJ »Jan Žižka z Trocnova« 1943-1945

Po kapitulaci Království Jugoslávie v dubnové válce 1941 se v té době přisloužníci české a menší početní přisloužníci slovenské národnosti ocitli uvnitř hranic ustašovského tzv. Nezávislého státu Chorvatska. Tím se postavení Čechů značně zhoršilo, neboť ustašovci považovali za přisloužníky nepříatelského národa. Veškerá práva, která bychom uznalo Království Jugoslávie, byla zrušena. Ustašovci a Němci se snažili různými způsoby přinutit Čechy, aby se deklarovali jako Chorvaté nebo Němci a sebemenší odpor proti odnárodování byl ostře trestán.

Vystaveni teroru a asimilaci Češi se snažili různými způsoby zachovat si svou národní svědomitost, a to v prvé řadě tím, že se rozhodovali pro účast v národně osvobozenec hnutí, nebo poznali, že KSJ jako vedoucí síla NOB vede správnou národní a národnostní politiku.

Na rozdíl od Čechů měli Slováci o něco lepší postavení, neboť se na Němci a ustašovci dívali jako na přisloužníky spojeneckého národa. Avšak ani to nemohlo Slováky odradit od rozhodnutí zapojit se do NOB.

Ceši a Slováci jako jednotlivci vstupují do národně osvobozenec hnutí už v r. 1941, hned po výzvě Strany k povstání. Byli to v prvé řadě členové KSJ. V partyzánském oddílu, který 4. X. 1941 založil dr. Pavle Gregorič, se kromě Chorvatů a Srbů nacházeli také Češi a Slováci. Ve většině případů Češi a Slováci zapojili do NOB v r. 1942, což ustašovci a Němci nemohli znemožnit žádnými hrozbami nebo sliby.

Na stranické poradě, která se od 25. do 27. XII. 1942 konala na Zvečevu, bylo rozhodnuto, že se má »podniknout vše, aby Češi, Slováci, Maďaři a Němci

byli aktivně zapojeni do dnešního boje, který také jim přináší osvobození«. Na základě tohoto usnesení a také faktu, že se stále v tísni potýkali bojovníci české a slovenské národnosti zapojovali do národně osvobozeneckého hnutí, vedení III. operativního pásma NOV a PO Chorvatska došlo za útkem r. 1943 k přesvědčení, že by bylo možno založit československou jednotku. Téma o tom v rozhodnutí z 16. III. 1943, které se řídilo hlavně politickými důvody, také toto: »Na území III. operativního pásma žije spolu se Srby a Chorvaty také značný počet Čechů a Slováků. Nepřítel s nimi zacházel podobně jako s Chorvaty. Nutil je k vstupu do svého vojska, posílal na práci apod. Domníváme se, že bychom zprvu mohli založit jednu rotu (70 až 80 bojovníků), kterou později vyšleme do oblastí obydlených Čechy a Slováky, aby mobilizovali do boje všechny způsobilé. ... Formování takové jednotky bude mít pro nás velký politický význam.«

O možnosti a podmínkách, 3. V. 1943, vydal štáb III. operativního pásma rozkaz k formování československé operativní jednotky — československého praporu. V době založení, která muž došlo ve vsi Cikote, měl prapor 146 bojovníků, jejichž hlavním úkolem bylo politicky působit mezi Čechy a Slováky. Do 17. VI. 1943 byl prapor podřízen štábu III. operativního pásma, a potom zařazen do XVII. NO brigády jako její 4. prapor.

Kromě politického působení československý prapor od svého založení až do konce října 1943 jako jednotka XVII. brigády prošel etnými bojovými akcemi. Mezi nimi si zvláštní pozornost zasloužil pochod do Banije, který podnikla XVII. brigáda ve dnech 15.—18. VII. 1943. Na dlouhé a nebezpečné cestě na osvobozené území Banije a také při návratu brigáda prošla těžkými boji s ustašovskými a německými jednotkami. V jednom z nich, v lese Ilijina Greda, 17. VII. mimo úmyslně vynikl československý prapor, když jeho bojovníci při úniku z obklíčení zahabili nepřítelů na útěk.

Za dosažené úspěchy v bojích při pochodu do Banije Hlavní štáb NO a PO Chorvatska vydal následující pochvalu: »Udělujeme pochvalu bojovníkům, velitelům a politickým komisářům XVII. národně osvobozenecké úderní brigády, a zejména jejího českého praporu za hrdinství při bojích ve Slavonii od 9. do 17. VII. 1943 v době německo-legionářské ofenzívy, jakož i za boje při pochodu k ústředí Sávy a prorážení obklíčení v lese Ilijina Greda.«

Po návratu z Banije během srpna a září 1943 provedl prapor spolu s ostatními slavanskými jednotkami ještě několik bojových úkolů a současně konal přípravu k založení brigády. Ze vsi Grahovljani, která se nacházela na osvobozeném území, podnikaly jednotky praporu výpravy do českých a slovenských osad, kterých bylo nejvíce na daruvarském okrese, a prováděly tam mobilizaci českých a slovenských bojovníků.

Vzhledem na politickou situaci mezi Čechy a Slováky a neustálé zvyšování počtu bojovníků štáb VI. korpusu NOV a POJ rozhodl, že se má uskložit k založení československé brigády.

V rozkazu o založení téma:

1. Zakládá se československá brigáda národně osvobozeneckého vojska Jugoslávie »Jan Žižka«.

2. Do brigády se začleňuje 1. československý úderní prapor, Posavský úderní prapor a části XII. úderní brigády a Západních a Východních oddílů.

3. Jmenuje se štáb československé brigády »Jan Žižka z Trocnova.«

Velitel: Milan Joka, dříve velitel 1. posavského úderního praporu.

Zástupce velitele: Arnošt Jasmín, dříve zástupce velitele 1. československého úderního praporu.

Politický komisa : Josef Vojá ek.

Zástupce politického komisa e: Alexandar Jovanovi , d íve zástupce politického komisa e XVIII. brigády.

Ná elník štábu: Antonín Doležal, d íve zástupce politického komisa e 1. eskoslovenského úderného praporu.

Informa ní d stojník: Josef Hanzl, d íve politický komisa 1. eskoslovenského úderného praporu.

4. eskoslovenská brigáda »Jan Žižka z Trocnova« se za le uje do XII. divize VI. sboru.«

Brigáda byla formována 26. X. 1943 ve vsi Bu je za p ítomnosti štábu VI. korpusu a štábu XII. divize. Tvo ily ji t i prapory (každý m l t i roty), doprovodní, zdravotní, a spojovací rota jakož i ženijní eta.

Založení eskoslovenské brigády m lo krom vojenského také velký politický význam, zejména na Daruvarsku, kde žila v tšina eského a slovenského obyvatelstva. To se sice již d íve rozhodlo pro národn osvobozené hnutí a hmotn mu pomáhalo, po založení brigády se však Češi a Slováci hromadn ji p ípojují k partyzán m a národn osvobozené hnutí se v jejich vesnicích rychleji rozvíjí.

Inhed po založení se brigáda vydala k výkonu bojových úkol : ve dnech 7. až 25. XI. 1943 provádí diverze v oblasti Virovitica — Podravska Slatina — Djakovo. Na úseku Podravska Slatina — Mikleuš zni ily na delší dobu tra v délce 4 500 m. Na silnici Feri anci — Orahovica III. prapor brigády vedl 28. XI. úsp šn sv j první boj proti n meckým tank m. Od 3. do 13. XII. 1943 se brigádní jednotky zú astnily boj v Djakovštin o nep átelskou základnu Djakovo, a v noci z 23. na 24. XII. první a t etí prapor zaúto ily na základnu Sibinj, p i emž zapálily 98 kamion , 20 motocykl a uko istily velké množství zbraní a st eliva.

Za átkem r. 1944 se eskoslovenská brigáda vydává na pochod do Banije, který trval od 8. I. do 8. II. Jejím úkolem bylo doprovodit 40 voz naložených novinovým papírem pro Hlavní štáb NOV a PO Chorvatska a p i návratu p ívézt do Slavonie 60 voz vále né výzbroje a výstroje. Také tento t žký a zodpov dný úkol brigáda úsp šn splnila.

B hem r. 1944 byla brigáda v neustálem pohybu a p ítom bojovala ve Slavonii bu sama nebo spolu s jinými slavonskými jednotkami. Zde uvedeme n které z boj . 9. VIII. 1944 na rozkaz štábu XII. divize 1. a 2. prapor eskoslovenské brigády likvidovaly n mecko-domobraneckou základnu Konenice. Jen o deset dní pozd ji (18. VIII.) se brigádní jednotky spoluú astní osvobození území po levé a prvé stran eky Ilovy. 3. až 5. X. eskoslovenská brigáda spolu s Brodskou brigádou a XI. divizí zajiš uje tyl bojujícím jednotkám p i osvobození Virovitice. V listopadu 1944 brigáda bojuje v okolí Djakova a spolu s jednotkami XII. divize se podílí na likvidaci základny Piškorevci (14. XI.) a od 21. XI. se ú astní tzv. Našické operace, jednoho z nejt žších boj , který slavonské jednotky vedly b hem NOB.

Koncem r. 1944 eskoslovenská brigáda m la asi 1000 bojovník , rozd lených do t í prapor a doprovodných jednotek. V té dob brigáda také dosáhla nejv tších bojových úsp ch .

Jak jsme již ekli, bojovníci eskoslovenské brigády byli v neustálem pohybu, to však nebylo p ekážkou pro ideov -politickou a kulturn -osv tovou innost, která v jednotkách probíhala tém nep etržit v p estávkách mezi

dlouhými a vyerpávajícími pochody. Této innosti se v novala velká pozornost, nebo se bojovníci m li uzp sobit pro innost mezi eským a slovenským obyvatelstvem. Brigádní agitprop a kulturn -osv tové výbory m ly na starosti praktické uskute ování ideov -politické a kulturn -osv tové innosti.

K r zným formám politického p sobení pat í v prvé ad etné tábory lidu (mítinky), na nichž se lidem vysv tlovaly aktuální vojensko-politické události. Každý mítink byl provázen kulturn -um leckým programem, který p ipravili sami bojovníci. Brigáda totiž m la dechovou hudbu a každý prapor sv j p vecký sbor a divadelní sekci. Vezmeme-li v úvahu, že brigádní jednotky vydávaly asi t icet r zných novin, nej ast ji kapesních, m žeme sm le íci, že eskoslovenská brigáda NOVJ »Jan Žižka z Trocnova« byla b hem NOB tém jediným nositelem ideov -politického a kulturn -osv tového života eského a slovenského obyvatelstva na území Slavonie.

Do posledního vále ného roku 1945 vstoupila brigáda ve složení, jaké m la p í svém založení, nebo koncem listopadu 1944 byl ve vsi Vukojevci znovu založen 3. prapor (ten prapor byl totiž za átkem r. 1944 vy azen z brigády a tvo il jádro Osjecké brigády). Takto posílena brigáda vstoupila do posledního období NOB, p ipravena na t žké boje, které na ni ekaly p ed osvobozením vlasti.

Od za átku roku až po 15. IV. 1945 byla brigáda velmi t žké boje (snad nejt žší b hem NOV), hlavn na virovitickém p edmostí. Tehdy (7. II.) padl také velitel brigády Josef R ži ka, jen n kolik dní po smrti velitele Antonína Doležala.

Po bojích o virovitické p edmostí brigáda asi deset dní bojuje na Papuku a pak, od 3. III. do 5. IV. 1945, zajiš uje osvobozené území kolem Daruvaru a Garešnice. Na rozkaz štábu XII. divize brigáda 5. IV. opouští tento úsek a po desetidenním pochodu, p í n mž p ešla 200 km, p íchází na Dilj. Zde 15. IV. 1945 navázala u Drenjskeho Slatniku spojení s jednotkami I. proletá ské a XXXVI. vojvodinské divize (jednotkami Srijemské fronty), což pro bojovníky bylo znamením, že boj proti okupant m a jejich p isluhova m brzy skon í.

Jen o deset dní pozd ji, když se brigáda vrátila na Daruvarsko a umístila v Dežanovci, byla 24. IV. 1945 rozformována a její bojovníci a sta ešinové s výzbrojí a výstrojí za azeni do jednotek KNOJ a do IV. brigády XII. divize, v nichž pak vedli poslední boje za osvobození vlasti.

eskoslovenská brigáda NOVJ, která nesla jméno eského národního hrdiny z 15. století Jana Žižky, byla od svého založení 26. X. 1943 až po své rozformování 24. IV. 1945 v neustálem pohybu po Slavonii a mimo ni a p itom neustále bojovala proti n meckým okupant m a jejich domácím p isluhova m. Jejími adami prošlo více než 3000 bojovník , z nichž asi 700 zahynulo a 800 bylo zran no. Její ady dopl ovali bojovníci hlavn z oblastí, kde žije nejv tší po et ech a Slovák , tedy z bývalých okres Daruvar, Hrube né Pole, Pakrac, Slav. Požeha, Našice a Garešnice.

Bojová cesta eskoslovenské brigády byla dlouhá a t žká, byla to však spole ná cesta všech národ a národností Jugoslávie, které si v letech 1941—1945 pod vedením Komunistické strany Jugoslávie a Josipa Brože Tita vybojovaly vlastními silami t ídní a nacionální svobodu.

eskoslovenská brigáda NOVJ »Jan Žižka z Trocnova« m la ve svých adách dva velitele, kte í byli jmenováni národními hrdiny. První z nich byl její první velitel Milan Joka, který se pozd ji stal velitelem Osjecké brigády, a druhým Josef R ži ka, který padl 7. II. 1945. ve vsi Krajna jako velitel brigády.

Za vále né zásluhy byla brigáda vyznamenána ádem zásluh o národ se zlatým v ncem a ádem bratrství a jednoty se zlatým v ncem.